

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของพระเกียรติ

นางสาว เสาวนิต วิงวอน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตร ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-568-341-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013171

AN ANALYTICAL STUDY OF THE EULOGIES FOR KINGS

Miss Sauvanit Vingvorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1987

ISBN 974-568-341-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของพระเกียรติ
โดย นางสาวเสาวณิต วิงวอน
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัคคา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตรปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต

..... ศักดิ์ศรี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ศักดิ์ศรี ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ พันตรีหญิง คุณหญิงฉะฉาบ โปะชะกฤษณะ)

..... ศักดิ์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัคคา)

..... ศักดิ์ศรี กรรมการ
(ศาสตราจารย์วัชรวิ รมยะนันท์)

..... ศักดิ์ศรี กรรมการ
(นายจ่านงค์ ทองประเสริฐ)

..... ศักดิ์ศรี กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สัตตนา ศิริเจริญ)

เล่มานิต ริงวอน : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของพระเกียรติ (AN ANALYTICAL STUDY OF THE EULOGIES FOR KINGS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 565 หน้า.

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีมุ่งวิเคราะห์วรรณกรรมของพระเกียรติของไทยสมัยต่าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะของวรรณกรรมของพระเกียรติ ภาษา แนวคิดเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ ความสำคัญทางวรรณคดีและความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ โดยเลือกวรรณกรรมของพระเกียรติเฉพาะที่เป็นร้อยกรองทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและต้นฉบับตัวเขียนที่ยังไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน

ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมของพระเกียรติเป็นวรรณกรรมแบบหนึ่งที่สรรเสริญพระมหากษัตริย์ วรรณกรรมของพระเกียรติของไทยเรื่องแรกแต่งในสมัยอยุธยาประมาณ พ.ศ. 2017-2058 และปรากฏวรรณกรรมของพระเกียรติเป็นระยะเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมของพระเกียรติมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ประนามพจน์ เนื้อเรื่อง และสรุป เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะแสดงให้เห็นพระเกียรติคุณอันได้แก่พระคุณสมบัติ พระราชกรณียกิจ สภากษัตริย์เมือง ซึ่งสวยงามและสงบสุข พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงใช้ธรรมะทางพระพุทธศาสนาในการปกครอง วรรณกรรมของพระเกียรติใช้ภาษาไพเราะงดงามเพื่อให้ผู้อ่านซาบซึ้งและเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

วรรณกรรมของพระเกียรติมีวิวัฒนาการทั้งด้านคำประพันธ์ เนื้อหา และแนวคิดเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมของพระเกียรติกับประวัติศาสตร์ ดังนั้นนอกจากจะมีคุณค่าทางวรรณคดีแล้ว วรรณกรรมของพระเกียรติยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาอีกด้วย

ภาควิชา ภาษาไทย

สาขาวิชา ภาษาไทย

ปีการศึกษา 3530

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

SAUVANIT VINGVORN : AN ANALYTICAL STUDY OF THE EULOGIES FOR KINGS.
THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. SAKSRI YAMNADDA,PH.D. 565 PP.

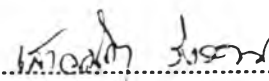
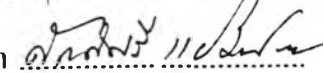
This thesis aims to analyze literary works praising kings in different periods. In studying the poems, both published texts and unpublished manuscripts, the author considers the main features of the forms, the language and the conception of the kingship as well as assessing the value of these poems and discussing the relationship of the poems to history.

It was found that eulogies for kings are a kind of literary works that glorify kings' virtues. The first thai eulogy for kings was written in Ayudhaya period about 2017-2058 B.E. This kind of works has been found from time to time until now.

The structure of thai eulogies for kings can be analyzed into 3 parts: an introductory section in which the poets express their respect to superior beings, a main body, and a conclusion. The main body is considered to be the most important part because in this part the kings' virtues were proclaimed. That is, the kings' qualifications, their activities and their peaceful kingdom were described in this part of the eulogy. Usually the kings were described as good Buddhist kings who ruled the kingdom on the principles of Dhamma. The artificial language is used in the poems to make the image of the king more impressive.

The development of this type of poetry is in terms of form, content and ideas about kingship. This type of work also indicates the relationship between the poems and history. Besides the value in literature, the eulogies for kings have the value in history and sociology as well.

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อผู้จัดทำ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยดีไป得太ด้วยความกรุณา เป็นอย่างยิ่งของ ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนันทกาน อาจารย์ที่มีปรึกษาและความกรุณาวิจัยชี้แจงให้ตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำด้วยดีตลอดมา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์คือ ศาสตราจารย์ พันตรีหญิง คุณหญิงฉะฉาบ ไปชะฤกษ์ชะ ศาสตราจารย์วัชร รมยะนันท์ อาจารย์จ่านงค์ ทองประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร. สัตสนา ศิริเจริญ ซึ่งกรุณาตรวจแก้วิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องอย่างสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย นิตประภัสสร ซึ่งกรุณาตรวจโครงร่างวิทยานิพนธ์ครั้งแรก พร้อมให้ข้อคิดเห็นบางประการ อันเป็นประโยชน์

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์สุวรรณี จันทร์สุวรรณี ส่วนประจำสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ซึ่งได้ช่วยศึกษาหาหนังสือที่อยู่ต่างประเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับภาษาเขมร

อนึ่งผู้เขียนขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติที่ให้ความร่วมมือเรื่องการค้นคว้าเอกสาร คิวเขียนเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณอาจารย์มนตรี วัชรประทีป บรรณาธิการหอสมุดวิทยาลัยครูเทพสตรีที่ให้ความสะดวกในการใช้บริการของหอสมุด ตลอดจนให้ขอยืมหนังสือได้เป็นกรณีพิเศษ

ท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ร่วมงานที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ได้ช่วยรับภาระอันหนักด้วยความมีน้ำใจตลอดระยะเวลาที่ผู้เขียนศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จได้อย่างเรียบร้อย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. ประวัติวรรณกรรมของพระเกียรติ	9
วรรณกรรมประเภทขอเกียรติ	9
กำเนิดวรรณกรรมขอพระเกียรติในประเทศไทย	13
วรรณกรรมขอพระเกียรติของไทย	23
1. วรรณกรรมขอพระเกียรติสมัยอยุธยา	23
2. วรรณกรรมขอพระเกียรติสมัยธนบุรี	27
3. วรรณกรรมขอพระเกียรติสมัยรัตนโกสินทร์ ..	28
3. องค์ประกอบของวรรณกรรมขอพระเกียรติ	69
ประพามพจน์	69
เนื้อเรื่อง	78
1. องค์พระมหากษัตริย์	78
2. ราชธรรม	82
2.1 ทศพิธราชธรรม	82
2.2 จักรพรรดิวัตร	109
2.3 ราชสังคหวัตถุ	119
2.4 พรหมวิหาร	121
2.5 กุศลธรรม	123

3. พระราชกรณียกิจ	125
3.1 คำนการปกครอง	127
3.2 คำนวัฒนธรรมประเพณี	129
3.3 คำนการศึกษา	134
3.4 คำนศาสนา	137
3.5 คำนการทหาร	141
3.6 คำนความสัมพันธ์กับต่างประเทศ	147
4. สถาปัตยกรรมเมือง	155
สรุป	170
1. การถวายพระพรพระมหากษัตริย์	170
2. การขอพรให้ยู่งแก่	177
3. รายละเอียดในการแต่ง	183
4. ภาษาในวรรณกรรมของพระเกียรติ	195
การใช้คำ	195
1. คำที่ใช้เรียกพระมหากษัตริย์	195
2. คำศัพท์โบราณ	204
3. คำราชาศัพท์	212
4. คำภาษาอังกฤษ	232
การเปลี่ยนแปลงรูปคำ	237
1. การแผลงคำ	237
2. การตัดคำ	244
3. การเติมคำ	246
4. การซ้ำคำ	249
5. การสร้างคำด้วยวิธีสมาส สันธิหรือนำคำมา เรียงต่อกัน	250

การเล่นคำและสัมผัส	255
1. การเล่นคำ	255
1.1 การเล่นคำตามบัญญัติบังคับ	255
1.2 การเล่นคำที่ไม่มีบัญญัติบังคับ	265
2. การสัมผัส	269
2.1 สัมผัสสระ	269
2.2 สัมผัสอักษร	275
การสร้างประโยค	288
โวหาร	296
5. วรรณกรรมในวรรณกรรมของพระเกียรติ	320
คำประพันธ์	320
เนื้อหา	341
แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์	361
1. ฐานะพระมหากษัตริย์	362
2. พระราชกรณียกิจ	368
3. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ	373
4. ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง	380
5. พระบารมี	384
6. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมของพระเกียรติกับ	
ประวัติศาสตร์	394
ข้อมูลที่ใช้แก่วรรณกรรมของพระเกียรติ	395
1. ข้อมูลประเภทประสาธน์วิจารณ์	395
1.1 เหตุการณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระ	
บรมโกศโลกนาถ	395

1.2	เหตุการณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	423
1.3	เหตุการณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	438
1.4	เหตุการณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี	459
1.5	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	473
1.6	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	486
1.7	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	501
1.8	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	509
1.9	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	516
1.10	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	528
1.11	เหตุการณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	532
2.	ข้อมูลจากเอกสาร	537
2.1	ลิลิตตะเลงพ่าย	538
2.2	ลิลิตสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ...	540
2.3	กษัตริยานุสรณ์	544
2.4	มหาธีรราชเจ้าราชสกุติ	545

7. คุณค่าของวรรณกรรมของพระเกียรติกี	549
คุณค่าทางวรรณคดี	549
คุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา	551
8. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	552
บรรณานุกรม	556
ประวัติผู้เขียน	565